

MAUSOLEUL DE LA MĂRĂȘEȘTI ÎN ATENȚIA MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE

Luminița Giurgiu

În anul 1919, Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Pimen al Moldovci, alături de Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, a creat un comitet, sub președinția Alexandrinei Cantacuzino, pentru strângerea de fonduri în vederea realizării unui mausoleu închinat Eroilor Neamului, la Mărășești.

La 8 octombrie 1919 a fost fixat locul, cu o cruce de fier donată de Mitropolia Moldovei și Sucevei, unde urma să fie construită Biserica Neamului. Vara lui 1924 a marcat începutul reînălțării osemintelor eroilor căzuți la Mărășești, iar la 27 septembrie, în prezența Reginei Maria și a unor înalți demnitari, a avut loc solemnitatea inaugurării criptelor. Mausoleul a fost construit în două etape 1922 - 1924 și 1936 - 1938.

Supunem atenției câteva documente de arhivă ce se regăsesc în fondul creat de Direcția Domenii Militare, care relevă efortul făcut atât de societatea civilă, cât și de Ministerul Apărării Naționale pentru finalizarea monumentului.

Insuficiența fondurilor a determinat oprirea lucrărilor, fapt care a determinat degradarea construcțiilor deja realizate. La începutul anului 1929 deputatul M. Văgăunescu și locuitorii județului Putna ¹ au semnalat starea deplorabilă în care se găsea monumentul.

Ca urmare a acestei sesizări care a „*provocat ecouri în presă*” ², ministrul Apărării Naționale, generalul Henry Cihoski ³, a

¹ Arhivele Militare Române (în continuare se va cita : A.M.R.), fond Microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 569.

² *Ibidem*, cd. 592.

numit o comisie, formată din generalul Sion - directorul superior al Direcției Domenii Militare, generalul N. Negreanu - directorul superior al Societății „Cultul Eroilor” și Alexandrina Cantacuzino - președinta Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, pentru a analiza situația semnalată și a propune soluții de remediere a deficiențelor semnalate.

În analiza făcută, comisia arăta că proiectul inițial, care presupunea și construirea unei catedrale a neamului, ar fi costat 40 - 50 000 000 lei. Imposibilitatea strângerii unei asemenea sume a determinat regândirea proiectului, prin consultarea Societății „Cultul Eroilor”, Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române și a lui Nicolae Iorga.

Consultat, mitropolitul Pimen, președintele Societății „Cultul Eroilor”, a apreciat că instituția amintită, care activa sub auspiciile Ministerului Apărării Naționale, era singura indicată pentru finalizarea și întreținerea mausoleului, finanțarea demersului urmând să se realizeze prin contribuții benevole și prin subvenții anuale din bugetul statului. Argumentul său a fost că „*terminarea mausoleului o reclamă demnitatea națională*”⁴.

Regimul juridic al terenului aferent monumentului, donat de familia Negropontes Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române la 14 iulie 1921, era reglementat în baza Legii asupra regimului mormintelor de război. Potrivit actului normativ, toate terenurile ocupate de morminte, cimitire, mausolee și monumente de croi deveneau proprietatea Ministerului Apărării Naționale, prin Direcția Domenii Militare. În felul acesta Societatea „Cultul Eroilor” ar fi putut primi împuternicirile necesare direct de la Ministerul Apărării.

³ **Henry Cihoski** (1871 - 1950, n. Tecuci), general român, inspector de armată (1927), ministru de Război (1928 - 1930); s-a remarcat în timpul Primului Război Mondial în luptele de pe Văile Oltului și Topologului, precum și la Mărăști.

⁴ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 610.

În opinia Alexandrinei Cantacuzino lucrările executate până la acea dată se constituiau într-un prim demers de realizare a Bisericii Neamului. Lipsa fondurilor a determinat stoparea lucrărilor și desființarea comitetului de inițiativă. Societatea pe care o reprezenta era de acord cu elaborarea unui nou proiect în valoare de circa 20 000 000 lei. *„Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române nu ar renunța la mândria de fi început și de a continua lucrările mausoleului și dorește ca ele să fie continuate tot prin această societate de către un comitet în care să figureze delegații instituțiilor care vor să colaboreze”*⁵. Societatea ar fi putut să predea monumentul Societății „Cultul Eroilor” numai după finalizarea construcției și constituirea unei eforii care să-l administreze.

Al treilea partener de dialog – Societatea „Cultul Eroilor” – aprecia că argumentul inițiativei nu justifica dorința Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române de a *„continua lucrările și de a dispune de subvențiile destinate viitoarelor lucrări”*⁶. Dimensiunea națională a demersului necesita asentimentul *„tuturor organelor competente”*⁷.

Profesorul Nicolae Iorga și-a exprimat dezacordul în ceea ce privește construirea Bisericii Neamului la Mărășești *„aceasta constând colosal de mult și fiind în câmp deschis”*⁸. Istoricul opina pentru construirea unei capele în valoare de cel mult 2 000 000 lei.

Informat, Patriarhul Miron Cristea a fost de acord cu propunerile profesorului Nicolae Iorga, propunând Ministerului Apărării să prevadă în bugetul pentru anul 1931 suma de 3 000 000 lei, care să fie remisă Societății „Cultul Eroilor” pentru finalizarea lucrărilor la capelă și osuar.

Alocarea prin bugetul Ministerului Apărării a unei sume de bani pentru finalizarea mausoleului de la Mărășești a determinat

⁵ *Ibidem*, cd. 594 - 595.

⁶ *Ibidem*, cd. 595.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

reacția Societății „Mărăști” prin vocea președintelui ei, mareșalul Alexandru Averescu, care remarcă *„înțeleg reducerea în bugete din cauza situației financiare a țării. Nu înțeleg încă deloc deosebirea de tratament între cele două localități în care armata noastră s-a umplut de glorie”*⁹ solicitând intervenția ministrului apărării pentru remedierea situației.

În memoriul nr. 848, datat 19 decembrie 1930, se arată că Societatea „Mărăști” a întâmpinat mari greutăți *„pentru ca să ducă la îndeplinire legământul făcut, chiar pe câmpul de luptă de ostașii care au luat parte la bătălia de la Mărășești, ca să facă pe locul bătăliei un câmp istoric și cripte, în care să se așeze pentru cinstirea în veci acei care au murit la datorie”*¹⁰.

Prin strădania membrilor societății a fost ridicat un nou sat *„cu case în stil românesc [...] din cărămidă presată și temelie din beton. [și] O biserică în pur stil bizantin declarată monument istoric de artă”*¹¹, care a fost sfințită în anul 1929. Tot atunci a fost pusă temelia criptelor unde își vor găsi odihna veșnică cei 40 000 eroi căzuți la Mărăști și în împrejurimi. Ele *„se găsesc ajunse la suprafață constituind un adevărat templu – iar statuile monumentului care va fi pus deasupra criptelor sunt turnate în ghips”*¹², urmând să fie turnate în bronz la București.

Comitetul Diriguitor, sprijinit de președintele de onoare al Societății „Mărăști” a reușit să strângă o bună parte din fonduri prin organizarea de serbări, conferințe sau donații, solicitând sprijinul ministrului apărării pentru a susține în fața Comisiei Bugetare finanțarea demersului de finalizare a construcției *„căci se va ruina tot ce s-a făcut”*¹³. Din Comitetul Diriguitor făceau parte generalul de divizie Rujinski – președinte, membri: ministrul de Finanțe Mihail

⁹ *Ibidem*, cd. 613.

¹⁰ *Ibidem*, cd. 611.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

Popovici, profesorul Pompei, generalii Ioan Popovici, Ioan Rășcanu, Alimănescu, Constandache, Tomoroveanu, Martac, coloneii Gabriel Marinescu și C. Manolescu și locotenent-colonelul Ionescu Munte.

Generalul de divizie Constantin Ștefănescu - Amza ¹⁴ s-a adresat regelui Carol al II-lea ¹⁵, care a aprobat, prin rezoluție, memoriul prezentat, solicitând refacerea proiectului inițial al Mausoleului de la Mărășești ridicat „în primele clipe de entuziasm” ¹⁶, demers pentru care se obținuse avizul Mitropolitului Pimcn al Moldovei, președintele Societății „Cultul Eroilor” și inițiatorul „acestei frumoase idei” ¹⁷, Alexandrinei Cantacuzino președinta comitetului și a arhitectului care a conceput planul inițial. Planurile definitive ale construcției au fost analizate și aprobate de Comisia numită de Ministerul Apărării, compusă din reprezentanții instituției menționate, ai Societății „Cultul Eroilor” și ai Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, urmând să fie finanțate de la buget cu 3 000 000 lei.

Societatea „Cultul Eroilor” i-a desemnat pe generalii Manolescu și Negreanu și pe colonelul Radu Makarovitsch să facă parte din comitetul însărcinat să finalizeze construcția mausoleului.

Demersul a fost susținut de o analiză făcută la nivelul Direcției Domenii Militare supus analizei Comitetului „Mărășești” în ședința din 12 mai 1931 ¹⁸.

Documentul arăta că pentru construcția mausoleului au fost făcute trei proiecte; primul „grandios” prezentat la concurs, al doilea „o reducere a acestuia ca înălțime și suprafață” și cel care era analizat la momentul dat. La Mărășești se găseau executate, după cel de-al doilea proiect, criptele de la subsol (scheletul de beton, umplutura de cărămizi și rabitz) și acoperișul criptelor (placa de beton) pe care urma

¹⁴ Ministrul Apărării Naționale în perioadele 18 aprilie 1931 - 31 mai 1932 și 6 iunie - 10 august 1932.

¹⁵ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 601.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, cd. 598.

să se spijine motivul celui de-al doilea proiect. *„Dificultatea mare nu a fost în a găsi o soluție, ci mai mult în modalitatea de a introduce acest schelet* ¹⁹ *în construcția existentă fără a strica ceea ce s-a făcut”* ²⁰.

Provocarea a constat în adaptarea noilor planuri la construcțiile de realizat, respectiv construcția capelei și a scărilor de acces, acoperirea soclului cu brazde de iarbă, plantarea de arbuști și realizarea căilor de acces. Costurile estimate pentru acest demers erau de 17 050 000 lei.

Memoriul concluziona *„dacă Comitetul aprobă propunerea, concluziile să fie prezentate într-un proces-verbal, care servind de program să primească ratificarea forurilor conducătoare ale statului spre neschimbare și întocmai executare oricare ar timpul în care s-ar executa”* ²¹.

Mausoleul a fost finalizat și inaugurat la 18 septembrie 1938 în prezența Regelui Carol al II-lea, adăpostind 154 cripte individuale și nouă cripte comune în care se odihnesc 5.073 eroi.

¹⁹ Schelet din beton armat *„capabil a susține greutatea suprastructurii proiectului al treilea”*.

²⁰ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 599.

²¹ *Ibidem*, cd. 600.